

Metamorfózy ohňa

Každú sekundu udrie na povrch našej planéty asi 100 bleskov, ročne vyčíta asi 16 miliónov búrok. Hovoria to štatistiky.

K nebeským ohňom sa dajú prirátat aj meteority, ktoré dopadnú na zem. Prírodným zdrojom ohňa môžu byť mnohé éterické plyny, uvoľňujúce sa pri horúcom suchom počasi. Vďaka nízkej zápalnej teplote ľahko vznikne oheň samovznietením.

Oheň bol pri tom, bol na začiatku ľudských dejín. K historickým paralelám patrí, že na počiatku staršej doby kamennej bola vulkanická činnosť asi 10-krát väčšia ako v súčasnosti.

Je skoro neuveriteľné, že v tom istom čase, keď burácajú ohne v motoroch pod kapotami áut, domorodci na Andamanských ostrovoch alebo v Novej Guinei nevedia roznieť oheň. Na získanie ohňa využívajú blesk. Potom žeravé ohnisko udržujú.

To, že človek dokázal oheň živiť a tmiť, prenášať a používať, odklonilo ho od iných živočíchov.

Nietenie ohňa zvýšilo jeho nezávislosť. U Slovanov, ale aj u neslovanských národov vládla predstava,

že pravý, čistý alebo svätý oheň je len ten, čo sa získá trením dvoch kusov dreva.

V čase príchodu pastierov na salaš sa nietil čistý, rituálny oheň pri zakladaní novej vaty. Okiadzal sa priestor salaša i črieda oviec na zabezpečenie zdravia, podľa dávnej predstavy, že oheň sa dostal do dreva z nebies.

Oheň - blahodárny a ničivý živel zároveň. Rodinný krb, aj očistenie. Posunul človeka do stavu ustavičnej duševnej i telesnej aktivity a napätia.

K najznámejším postavám antickej mytológie patrí Prométeus - darca ohňa. Zosobňoval odvahu a vytrvalosť, hrdý vzdor a lásku k slobode. V háji legendárneho Akadéma stál Prométeov oltár.

Každoročne sa pri ňom konali slávnosti. Ich súčasťou bol beh s horiacou fakľou,

vŕtazom sa stal ten, čo do mesta dobehol prvý - a pritom mu fakľa nezhasla. Personifikovaný mýtus o prírode a poznaní. Olympijský oheň. Myšlienkový odkaz. Zapaľuje hlboké vrstvy vedomia, podvedomia.

Oheň v zemi, v človeku, nad človekom. Dobrý pomocník, zlý pán. Oheň ako ekologický činiteľ. Dlho prichádzalo na svet poznanie, že ekosystémy sa môžu ohňu prispôbiť. Požiare vznikajú v lesoch mierneho pásma, v stepiach, v trópoch a v subtropoch, zvlášť v období sucha.

Zriedkavejšie, ale často dlhotrvajúce, bývajú požiare slatín a rašelinísk. Vzhľadom na jedinečnosť flóry a vegetácie týchto stanovišť, spravidla spôsobujú zánik vzácných rastlinných a živočíšnych druhov.

Požiar v svätôjurskom Šúri r. 1917 trval 3 mesiace, vietor zanášal dym až do Bratislavy.

Vysoké požiare často zničia všetko rastlinstvo. Prízemné požiare však pôsobia selektívne.

Po ľahkom vypálení sa darí motýľokvetým rastlinám, ktoré viažu vzdušný dusík a zaujímajú významné miesto v potravinovom reťazci bylinožravých živočíchov. Stromy, ktoré sa selektívnym požiarom uvoľnili z konkurenčných vzťahov, získali väčší prístup k vode, živinám a slnečnej energii.

Porasty boli zdravšie ako na lokalitách bez ľahkého vypaľovania.

Indiáni v štáte Ohio udržovali - obnovovali floristickú skladbu niektorých ekosystémov periodickými záplavami alebo vypaľovaním. Novšie poznatky potvrdzujú, že po ľahkom požiaru sa zvyšuje biodiverzita. Môže to byť spôsob ochrany niektorých druhov.

V Yellowstonskom národnom parku vzrástla po požiaru biodiverzita o 65 %. Zistilo sa, že niektoré patogénne organizmy eliminoval dym z požiaru natoľko, že sa to významne prejavilo na zdravotnom stave stromov, ktoré požiar prežili.

Požiar r. 1976 v štátnej prírodnej rezervácii Veľký a Malý Kyseľ poškodil a zničil lesné porasty.

V postihnutej časti úplne zanikol smrek i jedľa. Smrek tu bol dominantnou drevinou. Živé ostali len jedince borovic a smrekovca. Smrekovec sa dobre zmladzuje, možno predpokladať, že bude kostrou budúceho lesa.

Vďaka vysokej biodiverzite v Slovenskom raji prebieha prirodzená sukcesia priaznivo.

V marci 1973 prenikol požiar z poľnohospodárskeho pozemku, kde sa vypaľovala stará tráva, do štátnej prírodnej rezervácie Rochovica (Kysucká brána). Zhorela lesná hrabanka so suchým podrastom.

Koreňové nábehy a prízemné časti kmeňov bukov boli opálené do výšky 2 metrov. Iba miestami požiar prenikol do korún. Napriek tomu, odumieranie poškodených stromov pokračovalo až do r. 1979. Drieňovú bučinu bolo nutné umelo obnovovať výsadbou.

Požiar na chránenom nálezisku Sedlisko - Poniklecová lúčka r. 1973 spôsobil škodu na chránených rastlinných druhoch vo výške takmer 8,5 mil. korún. Oheň sa rozšíril zo smetiska podniku Slovakoľna Hlohovec.

Na poludnie 29. augusta 1992 vypukol požiar v lese pri Lozorne. Na konci mimoriadne horúceho leta sa rýchlo rozšíril.

Ohrozoval obyvateľov Lozorna, Malaciek, Plaveckého Štvrtka, Perneka a Jablonoňového. Horeli borovicové lesy.

- Lesy?

Skôr plantáže, monokultúry. (Obr. na zadnej s. obálky.)

Zhorelo 1200 hektárov porastov. Obnova bude dlhotrvajúca, nákladná, možno spontánna, prirodzená alebo aj umelá v súlade so stabilnejšou potenciálnou prirodzenou vegetáciou.

Katastrofa aj výzva.

Otázky a možné odpovede pre ekologicky mysliacich ekonómov, lesníkov, biológov i pre ekonomicky mysliacich ekológov. Čo a ako bude o rok, o dva, o päť a ďalšie roky?

Štefan Maglocký